

HØRINGSUTTALELSE

Høringsuttalelse på NOU 2003:25 – Ny lov om universitet og høgskoler

Studentenes Landsforbund (StL) avgir med dette vår høringsuttalelse til NOU 2003:25 – Ny lov om universitet og høgskoler, bedre kjent som Ryssdalutvalgets innstilling. Vi har delt høringsuttalelsen i to, hvor første del er generelle kommentarer og utdyping av enkelte temaer, mens andre del er kommentarer til de enkelte paragrafene og kapitlene i lovforslagene.

Generelle vurderinger

Utvalgets sammensetning og mandat

StL ønsker en felles lov for private og statlige utdanningsinstitusjoner. Vi mener derimot at utvalget var for snevert sammensatt i forhold til mandatet de fikk. I tillegg til å komme med forslag til ny lov, fikk utvalget et bredt mandat av utdanningspolitisk art.

StL mener et slikt utvalg bør bestå av representanter for ansatte, studenter, sektoren, og organisasjoner, i tillegg til personer med spesialkompetanse. Vi ser det også som meget uheldig at studentene ikke fikk være med i et utvalg som skulle vurdere gratisprinsippet i høgere utdanning.

En endret tilknytningsform ble foreslått av Mjøsutvalget, og så forkastet i stortingsmelding nr. 27 2001 (Gjør din plikt, krev din rett), og i den videre behandlingen i Stortinget. Vi mener derfor at mandatet om å utrede ny tilknytningsform er en unødvendig omkamp som ikke vil gi sektoren ro til å gjennomføre de hovedoppgavene den har, nemlig fremragende forskning og undervisning.

Generelt om styring av høyere utdanning

StL viser her til vår vedlagte politisk plattform om organisering av høgere utdanning, vedtatt av landsstyret september 2003. Vi ønsker samtidig å peke på noen hovedpunkter:

- Studenten skal være en aktør i høgere utdanning.
- Staten skal ha hovedansvar for høgere utdanning og forskning.
- Dimensjoneringen av høgere utdanning bør kunne gjøres ut i fra Norges behov for arbeidskraft, og StL mener at norsk høgere utdanning svekkes dersom økonomi eller markedsinteresser styrer institusjonens valg.
- Distriktpolitiske hensyn bør kunne tas når studietilbud vedtaes nedlagt eller opprettet. Norge er et lite land og utdanning for alle, i hele landet, er ett av våre viktigste virkemidler for å opprettholde et høyt velferdsnivå.
- Forskningen og undervisningen som foregår ved våre institusjoner må være fri og uavhengig, fra staten så vel som kommersielle aktører.

Gratisprinsippet

For studentene er dette det viktigste punktet i utredningen. I Norge har gratis utdanning vært en selvfølge, og alt som kan rokke ved den retten stiller vi oss negative til. Lik rett til utdanning er det viktigste prinsippet for StL, og gratis utdanning er det desidert viktigste virkemiddelet for å få dette til. Vi er derfor veldig positive til at gratisprinsippet lovfestes, men mener at verken flertallets eller mindretallets forslag er gode nok.

Lovutkastets § 7-1 åpner for mange tolkningsmuligheter, og det ryddigste her ville være en grundig utredning av de ulike begrepene. Det er uenighet mellom flertall og mindretall om formuleringene i denne paragrafen, selv om det ikke er uenighet om hovedprinsippet om at norsk høgere utdanning skal være gratis, dvs. det skal normalt ikke betales studieavgifter.

Om flertallets forslag:

StL frykter at flertallets forslag vil kunne føre til det motsatte av den hensikten som flertallet hevder de vil oppnå. Paragrafutkastet som foreligger er formulert slik at det kan leses som en lovfesting av egenbetaling, mer enn en lovfesting av prinsippet om gratis utdanning. Det er uheldig med lovtekster som gir så store tolkningsmuligheter, selv om det alltid vil kunne vises til lovens forarbeider når det gjelder "lovens ånd". Slik det nå står, vil det i pressede budsjettsituasjoner kunne gi åpning for innføring av skolepenger. Det bør framgå hva som er definisjonen på et fullfinansiert studium og hvem som definerer begrepet.

StL ønsker å vise til at dette erfaringsmessig ikke er uproblematisk. Det vises til den nylig innførte kollektivrabatten for studenter, der Samferdselsdepartementet har bevilget midler til fylkeskommunene for at slik rabatt skal innføres. Minst en fylkeskommune har imidlertid ikke innført slik rabatt fullt ut, fordi fylkeskommunen – i motsetning til Samferdselsdepartementet – mener rabatten ikke er fullfinansiert. Høgere utdanning må ikke komme i samme situasjon.

Ett annet eksempel er Handelshøgskolen BI. Før fikk BI fullfinansiert en viss mengde plasser på siviløkonomutdanningen sin. De valgte å fordele disse pengene utover slik at ingen studenter ved BI studerte gratis. Så vidt vi vet har de ikke fått alvorlige reaksjoner på dette. Til nå er dette det praktiske eksempelet vi har å vise til på studier som er forutsett fullfinansiert av staten, men hvor det allikevel er innført studentbetaling.

Om mindretallets forslag:

Mindretallet vil lovfeste gratisprinsippet for grunnutdanning, men åpner for egenbetaling ved etter- og videreutdanning.

Ved overgangen til det nye gradssystemet har begrepet etter- og videreutdanning (EVU) blitt enda mer uklart enn tidligere. Det foreligger ingen klare definisjoner og avgrensinger her. Dersom en allmennlærer tar en mastergrad i realfagsdidaktikk i tillegg, vil dette nok regnes som en videreutdanning, men for en student med bachelorgrad i realfag, vil samme utdanning trolig regnes som "grunnutdanning". Eventuell yrkesaktivitet i en pause mellom de to utdanningene, gjør ikke definisjonsspørsmålet enklere.

Et eksempel er at de toårige påbygningsstudiene til sivilingeniør/master på avdeling for teknologiske fag (prosessteknikk, energi- og miljøteknologi og kybernetikk og industriell IT). I fag/linje-oversikt fra Høgskolen i Telemark via dataprogrammet Arena Høgskole er dette studiet definert som videreutdanning, mens hele det 5-årige løpet til sivilingeniør/mastergrad (som 25% av studieplassene reserveres for) defineres som grunnutdanning.

EØS-reglene vil, som utvalget presiserer, ikke kunne godkjenne krysssubsidiering. Dersom EVU blir satt ut som et eget "selskap", kan denne utdanningen bli utilgjengelig for de andre studentene som bringer med seg statlige penger. Dette kan føre til et dårligere faglig tilbud for denne studentgruppen.

StL sine ønsker om gratisprinsippet:

StL ønsker i utgangspunktet ikke et skille mellom statlige og private institusjoners mulighet til å ta egenbetaling. Utdanning ved de norske institusjonene skal være gratis og fullfinansiert av staten. Av de to forslagene utvalget har kommet med har derimot mindretallet den beste lovformuleringen etter vårt syn.

Det er i tillegg en del uklarheter i forhold til internasjonale avtaler vi mener ikke er godt nok belyst. Dette kommer vi tilbake til senere i høringen.

Studentmedvirkning

StL er positive til at studentene ved private institusjoner får større og lovfestet rett til deltagelse i styrende organer. Derimot mener vi at en samkjøring av de to lovene her bør legge dagens universitets- og høgskolelov til grunn. StL mener derfor at dagens lovparagraf, som gjelder for studenter ved de statlige institusjonene bør videreføres i en ny felles lov. Denne skal også gjelde studenter ved private institusjoner. Dette vil si minst 2 og aldri mindre enn 20 % av styret eller utvalgets medlemmer.

I dagens lov er studentorgan ved alle nivåer på institusjonen lovfestet og institusjonene har plikt til å finansiere og legge til rette for studentpolitisk arbeid på alle nivåer i organisasjonen. Dette er en av Europas sterkeste og beste lovgivninger på område. Norge er her et forbilde for andre land i Europa. I Bologna-prosessen har studentmedvirkning blitt dratt fram som et viktig element for å skape en god utdanning. Det ville vært meget synd om lovgivningen på dette området svekkes. Spesielt er vi bekymret for at utvalget har fjernet setningen om at tilrettelegging og finansiering av studentorganene ved alle nivåer, ikke bare øverste er en plikt for institusjonene. StL mener derfor dagens lovparagraf om studentorganene bør videreføres.

Samtidig er vi fornøyd med at utvalget har skrevet om behovet for kontinuitet i studentorganene, og spesielt dratt fram ordningen med organisasjonssekretær. Vi merker stor forskjell på aktivitetsnivå på de høgskolene som har fast ansatt, og de som ikke har det. Det finnes selvfølgelig lokale variasjoner, men en ansatt i studentorganet sikrer en viktig kontinuitet. StL mener derfor organisasjonssekretær ved alle institusjoner bør lovfestes som et minstekrav i studentorganene.

StL mener også dagens ordning med urnevalg til øverste studentorgan bør opprettholdes ved lov. Dette sikrer studentorganets legitimitet ovenfor studentene og forhandlingspartnere.

Tilknytningsform

StL vedtok i sitt prinsippprogram våren 2003 at vi ønsker at institusjonene skal være forvaltingsorgan under staten, men med muligheten for å gi høgskolene stor autonomi under denne styringsformen. StL mener at høgskolene har og kan få den nødvendige økonomiske og faglige friheten innenfor dagens organisering. Det vil kunne tjene som en ansvarsfraskrivelse fra politikernes side å skille institusjonene fra staten. Danmark har en lignende organisering av sin universitets- og høgskolesektor. StL har observert reaksjoner fra sektoren der. Rektorer klager over fortsatt detaljstyring fra statens side, samtidig som det kan virke som om noen politikere skyver ansvaret foran seg. Dette med argumentasjon i friheten institusjonene skal ha fått. I følge danske studentorganisasjoner har dette ført til en uklarhet i hva og hvem som egentlig styrer de danske høyere utdanningsinstitusjonene. Vi har ingen tro på at en endring av tilknytningsformen skal kunne øke kvaliteten innenfor norsk høyere utdanning, og støtter derfor mindretallets innstilling.

Flertallets innstilling er meget problematisk etter StL sin mening. Vi ønsker ikke en modell der politikerne kan avskrive seg ansvaret for institusjonene, men samtidig kan detaljstyre gjennom budsjett. Staten bør ha mulighet til å kunne dimensjonere utdanning etter behov for arbeidskraft, samtidig som institusjonene skal utøve fri forskning uten innblanding fra myndighetenes side. Samtidig mener StL at norsk høyere utdanning svekkes dersom økonomi eller markedsinteresser styrer institusjonens valg. Derfor er vi skeptiske til en modell som legger opp til ekstern inntjening i stor grad. Staten bør ha et hovedansvar for finansiering av forskningen og utdanningen i Norge.

Vi har også fått en del tilbakemeldinger om forskjellen mellom eierforhold på bygningene til Universitetene, som i stor grad eier sine egne bygninger, og høgskolene som stort sett leier, og ber departementet ta med dette i videre vurdering av tilknytningsform. Dette er viktig for at institusjonene skal stille likt, og har samme utgangspunkt for åpningsbalanse.

Styret

StL mener ingen grupperinger skal ha flertall i institusjonens styre. Vi støtter derfor mindretallets forslag om styresammensetning. På denne måten unngår man blokkdannelser og vedtak fattet av styret, uten diktering fra en av grupperingene, vil være lettere og få aksept for, samt kommunisere internt ved institusjonene.

StL er svært skeptiske til forslaget om at styret i de Statlige høyere utdanningsinstitusjonene (SHU) skal være med eksternt flertall og være selvsupplerende. Et av flertallets argumenter for eksternt flertall er langsiktighet i styret. Paradoksalt er det da at de eksterne medlemmene ikke trenger å være tilknyttet institusjonen i mer enn de årene de sitter i styret, noe selvsagt de interne representantene vil.

En styrereform ble innført for to år siden. Den innebar at ingen grupper skulle ha flertall alene i styret. Selv med mangelfull erfaring, siden ordningen har fungert i kort tid, vil vi påpeke at vi nå også vil være i mot en annen styresammensetning under modellen foreslått av flertallet i utvalget.

Studentvelferd

StL ser det som en selvfølge at institusjonene har et lovfestet ansvar for studentenes velferd. Til nå har de statlige institusjonene vært pålagt å være tilknyttet en samskipnad. StL mener det er viktig at studentvelferden er studentstyrt og mener derfor ordningen med studentstyrte samskipnader bør videreføres. Vi ønsker derfor ikke at de statlige institusjonene skal få lov til å ha det operative ansvaret for studentvelferd selv, men at dette også i framtiden ligger hos samskipnadene. StL mener ordningen med studentstyrte samskipnader fungerer godt, og ser i stor grad at studenter i samskipnadsstyrene i stor grad evner å prioritere på studentenes vegne.

Forholdet til internasjonale avtaler

En del av utvalgets mandat var å utrede forholdet til internasjonale avtaler og lovgivningen i forhold til dette. Utvalgets flertall har blant annet på tilknytningsform og i forhold til egenbetaling konkludert med at deres forslag ikke setter institusjonene i en annen stilling i forhold til disse avtalene. StL mener dette ikke er godt nok begrunnet og er bekymret for en del av konsekvensene.

Egenbetaling: Vi er spesielt bekymret for flertallets forslag som innebærer en likestilling mellom statlige og private institusjoner som er finansiert av staten, og deres mulighet til å ta egenbetaling. Reglene i EØS om ikke diskrimineringsprinsippet, som vil kunne gjelde både for studenter og institusjoner, er etter vårt syn ikke godt nok utredet. Det samme gjelder forholdet til GATS-avtalen. Vi regner med at departementet utreder dette bedre før man endrer dagens praksis på området.

Fristilling fra staten som SHU: Flertallet i Ryssdalutvalget tror ikke at GATS blir et problem. I innstillinga til utvalget heter det: "*Flertallet* legger til grunn at en eventuell omorganisering av de statlige institusjonene fra forvaltningsorgan til selveiende institusjoner ikke bringer forholdet til GATS-reglene i en annen stilling. Disse institusjonene vil, på samme måte som tilsvarende institusjoner i andre land, fortsatt regnes som et statlig utdanningstilbud til befolkningen." Mindretallet er mer skeptisk til denne konklusjonen. Dette gjelder spesielt forholdet om positiv diskriminering av Statlige institusjoner. Før institusjonene fristilles må dette utredes bedre. StL deler mindretallets bekymringer og ber om at departementet får belyst og utredet disse problemstillingene før man legger fram forslag til ny lov for stortinget.

Kommentarer til de enkelte lovparagrafene:

§ 1-1 Lovens formål

StL er positive til en beskrivelse av formålet med loven. Vi er enige i lovens intensjoner og forventninger til utdanning og forskning ved institusjonene som kommer under denne lov.

§ 1-2 Lovens stedlige virkeområde

Denne delen regulerer ikke utenlandske aktører med ønske om å etablere seg. I forhold til GATS-reglementet kan dette være et problem, da loven ikke skiller på statlig og privat i denne delen. Dette går også på hvem som har rett tildeling, om det skulle dukke opp internasjonale aktører.

§ 1-4 Virkemidler

StL er positive til denne paragrafen. Men fokus på ekstern inntjening må ikke komme så tidlig.

§ 1-6 Akademisk og kunstnerisk frihet

En viktig paragraf, som sikrer institusjonenes frihet. Utvalget har på ett punkt delt seg i to. Der støtter vi delvis mindretallet. Vi mener allikevel at institusjoner kan søke unntak fra deltagelse i samordna opptak.

§ 2-1 Organ for akkreditering og evaluering – NOKUT

StL mener NOKUT sitt styre også må inkludere to studenter med stemme- tale- og forslagsrett.

§ 2-5 Krav for opptak til høyere utdanning

StL er enige i at generell studiekompetanse skal være hovedgrunnlaget for opptak til høyere utdanning, og er skeptisk til utstrakt bruk av opptaksprøver.

§ 2-7 Fritak for eksamen eller prøve

StL er i mot fritak på bakgrunn av realkompetanse. Utdanning, spesielt i studier med praksis, er en prosess, som skal kombinere teori og praksis. Realkompetanse kan aldri fullt ut erstatte verdien av et studium.

§ 2-8 Eksamen

I begge forslagene til lovtekst er det gjort endringer i formuleringene knyttet til eksamen.

I gjeldende lov om universiteter og høyskoler heter det:

§ 50. Eksamen og sensur

1. Styret skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal også sikre det faglige nivå ved vedkommende studium. Det skal være ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene.

Vi synes ordlyden i §50.1 er klarere og bedre enn den delen av forslaget i §2.8 som lyder:

"... Vurderingen skal sikre det faglige nivå ved vedkommende studium. Det skal være ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene.

Slik eksamen eller evaluering skal gå ut på betryggende prøvelse av at studenten oppfyller de krav til utdanning og forskning som er fastsatt for det enkelte fag eller studium..."

Vi foreslår derfor at teksten i gjeldende lov, §50.1, erstatter det nevnte avsnittet i forslagets §2.8, som nevnt. Dette gjelder ikke resten av forslagets §2.8.

§ 2-9 Rett til å gå opp til eksamen eller likestilt evaluering

StL mener privatister må få vite eventuelt kostnadsnivå før frist for oppmelding er gått ut.

§ 2-10 Vitnemål

Lovforslaget sier at institusjonene skal tildele helsepersonell autorisasjon, så langt det er mulig innenfor dagens regelverk. I praksis betyr dette at institusjonene videresender vitnemål til Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAFH), slik at de kan sette sitt stempel på et papir før de sender det tilbake. Det er i hovedsak skolen som kontrollerer om kriteriene for autorisasjon er innfridd. Kriteriene er vitnemål, skikkethet og at søker er under 75 år. SAFH sjekker alderen. Det koster 660 kroner for den enkelte søker å få dette gjort. Alt annet tar høyskolen seg av.

StL ønsker på bakgrunn av dette å få fjernet autorisasjonsavgiften, og mener institusjonene skal få hele ansvaret.

§ 3-1 Studentorgan

StL er misfornøyd med de store endringene som er gjort fra foregående lov. Kravet om finansiering og tilrettelegging for studentorganene må gjelde for alle administrative nivåer. Prinsippet om at en faglig og administrativ leder skal ha et studentorgan på aktuelle nivå skal gjelde her.

§ 3-3 Læringsmiljø

StL mener studentene skal inn i den ordinære arbeidsmiljøloven.

StL mener sekundært at denne paragrafen er en god start på arbeidet for å sikre studenters læringsmiljø. Vi er derimot redd for at dette kan bli en sovende lov, hvor studentenes rettigheter blir en budsjettsak, og ikke en rettighetssak, noe vi finner svært uheldig.

Av samme grunn foreslår StL at i den andre setningen strykes, "så langt det er mulig og rimelig".

StL mener at studenter med funksjonshemninger skal ha like vilkår og rettigheter som funksjonsfriske studenter ved opptak til høgre utdanning.

StL ønsker også å stryke setning nummer 3, og at første setning omformuleres til: "Institusjonen skal legge studiesituasjonen til rette for studenter som har behov for særskilte løsninger".

Dette fordi StL reagerer på ordbruken i dette punktet.

1. Å tilrettelegge for funksjonshemmede studenter handler om å legge til rette for alle studenter.
2. Det har aldri vært noen tvil om at de faglige kravene skal opprettholdes. Dette punktet oppfattes som svært nedlatende for en gruppe studenter som har særlig bruk for disse bestemmelsene.

StL mener videre det bør lovfestes at institusjonene skal være universelt utformet. Dette innebærer at institusjonene skal være utformet på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker uten behov for tilpassning og en spesiell utforming.

I siste punkt bør det stå at departementet skal komme med nærmere regler. Grunnen til dette behovet er diffuse formuleringer som "gode" lysforhold og "forsvarlig" inneklima. StL har forståelse for at disse presiseringer ikke fastsettes i loven, men mener det må komme forskrifter som har presise forklaringer for hva bl.a. "gode" lysforhold betyr. Det finnes konkrete normer for dette og disse bør legges til grunn.

§ 3-4 Læringsmiljøutvalg

StL mener læringsmiljøutvalgene må sikres den samme myndighet som i dagens lov. Helst bør myndigheten forsterkes med noen virkemidler bestemt ved lov eller forskrift.

§ 3-5 Studentenes deltagelse i styrende organer.

StL mener dagens lovparagraf om studentdeltagelse bør videreføres angående studentenes deltagelse i styrende organer. Det vil si minimum 20 % og aldri færre enn to. Vi er svært misfornøyd med at studentenes rettigheter er vesentlig svekket i det nye lovforslaget

§ 3-6 Rett til fødselspermisjon

StL er meget fornøyd med at dette har kommet med i lovforslaget, men ønsker å presisere at denne retten skal gjelde for begge kjønn.

§ 4-1 Klagenemnd

StL er positive til at det opprettes et klageorgan for alle institusjonene, men mener utvalget bør bestå av minst 2 studenter.

§ 5-1 Institusjonens ledelse – styret

StL mener et styre bestående av fem medlemmer er for lite. Vi viser for øvrig til merknad på § 3-5.

§ 6-1 Generelt

Her har utvalget delt seg i et flertall og et mindretall. For StL er viktigheten av undervisningsplikt i særavtalen til vitenskapelig ansatte det viktigste for å sikre studenten undervisning av de beste forskerne. Ellers er forholdet til tjenestemannsloven et anliggende for arbeidstakerorganisasjonene.

§ 6-3 Ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

I dagens lov står det at tilsettingsorganet kan avgjøre at det skal gjennomføres intervju, prøveforelesninger eller andre prøver. Denne spesifiseringen finnes ikke i forslaget. Det eneste som står er at det skal foretas en særskilt vurdering av søkerne dersom det stilles krav om pedagogiske kvalifikasjoner. StL mener prøveforelesning bør lovfestes.

§ 6-4 Ansettelse på åremål

StL støtter mindretallets innstilling og merknader

§ 7-1 Egenbetaling

StL ser det som et paradoks at lovparagrafen som av flertallet og mindretallet er betegnet som en lovfesting av gratisprinsippet heter "Egenbetaling". Ellers viser vi til våre merknader tidligere i dokumentet.

Del II Statlige universiteter og høyskoler

Kapittel 8: Statlige høyere utdanningsinstitusjoner

StL mener at norsk høgre utdanning svekkes dersom økonomi eller markedsinteresser styrer institusjonens valg. De statlige utdanningsinstitusjonene skal fortsatt være forvaltningsorgan under departementet, da dette er den beste måten å sikre kvalitet av utdanningssektoren. StL velger å ikke kommentere hver enkelt lovparagraf her, men støtter oss i hovedsak til mindretallets innstilling om at de statlige institusjonene skal være forvaltningsorgan under departementet. Argumentasjonen for dette ligger under generelle kommentarer tidligere i høringen.

StL ønsker likevel å knytte noen generelle kommentarer til flertallets forslag og noen få kommentarer til noen av flertallets og mindretallets lovparagrafer.

StL mener en omgjøring av høgskoler og universitet til stiftelseslignende selskaper svekker mulighetene for å sikre likeverdige tilbud over hele landet. Ordningen åpner opp for økt konkurranse mellom institusjonene, en konkurranse som bare vil være positiv for institusjoner med populære fag og godt forhold til næringslivet. Fag og forskning som av ulike grunner ikke er trendy eller attraktive, vil i framtiden kunne få vanskeligheter med å overleve.

Flertallets § 11-1 og mindretallets § 9-1

StL støtter mindretallets modell, men unntak av minste antall styremedlemmer og antall studenter som nevnt tidligere i høringsuttalelsen.

Flertallets § 11-5 og mindretallets § 9-6

StL mener det aldri skal avholdes styremøter hvis ikke alle de tre kategoriene (eksterne, ansatte og studenter) er representert i møtet.

Flertallets § 11-11 og mindretallets § 9-12

StL mener en rapport om studentdemokratiets tilstand skal følge med institusjonenes årsmelding.

Innledning

Norsk og internasjonal høgere utdanning er i stadig utvikling og forandring. En høyt utdannet befolkning er viktig for hvert enkelt individ, samfunnets utvikling, kulturelt, intellektuelt og økonomisk. Utdanningsinstitusjonene har derfor en viktig samfunnsrolle. Hva og hvem som styrer norsk utdanningspolitikk er derfor grunnleggende for hvordan Norge skal stå rustet til å opprettholde sin rolle som kunnskapsnasjon.

Politikken i dette dokumentet er basert på Studentenes Landsforbund (StL) sine fire grunnleggende prinsipper:

1. Lik rett til utdanning
2. Kvalitet i høgere utdanning
3. Studenten som en del av høgere utdanning
4. Statens overordnede ansvar

Kapittel 1: Studenten som aktør i høgere utdanning

Dagens lov sikrer studentdeltagelse gjennom lovfesting av studentdemokratiene, en minste representasjon i styret og andre utvalg ved universitetene. 20%, eller minst to av medlemmene skal være studenter. StL mener studenten har en naturlig plass som aktør i høgere utdanning og mener derfor at denne rettigheten er vesentlig for å få til dette.

I Norge er ikke studentene sikret demokratiske rettigheter på nasjonalt nivå. Allikevel har studentene påvirkingsmulighet gjennom det politiske system og arbeid opp mot dette. En viktig forutsetning for studentenes mulighet for påvirkning av sin egen utdanning er derfor klare ansvarsforhold for norsk høgere utdanningspolitikk.

Studentenes innflytelse må sikres på alle nivåer, fra tillitsvalgt i klassen til nasjonalt nivå. Studentråd ved grunnenhetene sikrer nærhet til fagene og disse bør derfor sikres gode rammevilkår.

Studenter er ikke kunder, men aktive deltagere i utdanningsamfunnet. Den beste utdannelsen skapes i samspill mellom studenter, ansatte og samfunnet. Derfor mener StL at

- Flertallet i styret bør ikke kunne utgjøres av en gruppe alene.
- Studentenes mulighet for politisk påvirkning må sikres.
- Høgskolene bør være underlagt offentlighetsloven for å sikre studenter og andre gruppers rett til innsyn.
- Rammevilkårene til studentråd og utvalg må sikres på alle nivåer.

Kapittel 2: Det statlige ansvar for høgere utdanning.

Utdanning er et av de viktigste virkemidlene samfunnet har for å øke det generelle kunnskapsnivået og utvikle en god velferdsstat. I kunnskapssamfunnet er tilgang til utdanning blitt en nødvendighet, samtidig som tilgangen er begrenset for mange. StL mener det er viktig at samfunnet tar alle menneskers ressurser i bruk og sikrer alle lik rett til å utvikle sine evner og talenter. Studentenes Landsforbund mener derfor staten bør ha hovedansvar for organisering, koordinering, gjennomføring, finansiering og dimensjonering av høgere utdanning. Samtidig må institusjonenes autonomi sikres gjennom høy faglig og organisatorisk frihet.

Norske utdanningsinstitusjoner har et samfunnsansvar som går utover å kun tilfredsstillere behovene for en god utdanning for den enkelte. Utviklingen av samfunnet, både økonomisk, politisk og kulturelt, avhenger i stor grad av utdanningsinstitusjonenes evne til å tilpasse seg samfunnet. Utdanning av høyt kvalifisert arbeidskraft, fri og fremdragende forskning, utvikling på alle fagområder, og rollen som en kritisk samfunnsaktør er viktige oppgaver for institusjonene. Det overordnede ansvaret for koordinering og kvalitetssikring av disse områdene må ligge til staten.

Studentenes Landsforbund mener

- Staten skal ha hovedansvaret for høgere utdanning
- Fri og uavhengig forskning skal sikre et kritisk blikk på samfunnsutviklingen
- For å sikre fri forskning og undervisning må institusjonenes autonomi sikres gjennom høy faglig og intern organisatorisk frihet
- Institusjonene skal være aktører i samfunnsdebatten.

Kapittel 3: Dimensjonering av høgere utdanning

Opprettelsen av de statlige høgskolene har vært, og vil fortsatt være viktig for utviklingen av levende og gode distrikter. Med gode statlige og private utdanningsinstitusjoner vil man lettere kunne dimensjonere utdanningstilbudene i forhold til behovene for kompetanse og arbeidskraft. Man bør derfor gi politiske myndigheter mulighet til å utøve strategisk ansvar. Man må ha mulighet til å opprettholde studier selv om søkningen i en periode er lav, hvis samfunnet og næringsliv mener det er nødvendig. Dimensjonering bør i stor grad skje gjennom økonomiske incentiver for institusjonene, etter en samfunnsmessig vurdering av behov. Dimensjonering må også tas hensyn til hvilken kompetanse ulike institusjoner og regioner innehar og vil få behov for og man må hele tiden vurdere behovet for en reduksjon eller økning av studietilbudet ved alle landets institusjoner. Hensynet til høy kvalitet i utdanningen skal alltid ha hovedfokus.

Elektronisk baserte læringsopplegg, fjernundervisning og desentraliserte enkeltstudier bør tas i bruk hvis dette letter tilgangen til utdanning over hele landet. Studiefinansieringen må tilrettelegges for samlinger for disse studentene da forskjellige læringsformer, menneskelig interaktivitet og kontakt er viktige elementer i en god utdannelse.

Norge er et lite land, og vårt hovedproblem vil framover sannsynligvis ikke være økonomiske ressurser, men mangel på menneskelige ressurser. Høgskolenes plassering spiller en sentral rolle i rekruttering til høgere utdanning i Norge. Et stort hinder for å søke høgere utdanning er avstand til studiested, og utdanningspolitikken må gjenspeile disse utfordringene.

Hvilke studietilbud som finansieres av staten må hele tiden vurderes i forhold til samfunnets behov for arbeidskraft, forskningsområder og utvikling. Grunnforskningen må kontinuerlig sikres, uavhengig av trender, markedsstyring og kortsiktige behov.

StL ønsker ikke et frislipp av høgere utdanning. Derfor bør staten ha et strategisk ansvar for hva som tilbys av studier. Dimensjoneringen kan også skje gjennom strategisk finansiering av utenlandsstudier. Mastergradsstudenter bør prioriteres ved tildeling av gebyrstipend. Tilleggstipend bør først og fremst gis til mastergrader som ikke tilbys i Norge, eller hvor vi har for få studieplasser i Norge.

Studentenes Landsforbund mener

- Den regionale utviklingen sikres gjennom gode høgskoler i distriktene
- Forskningen ved høgskolene må økes.
- Samfunnets behov for arbeidskraft må sikres gjennom statlig finansiert utdanningstilbud.
- Ved nærhet til studiested kan en del barrierer for å ta høgere utdanning oppheves. Høgskolene er for mange inngangsporten til høgere utdanning og derfor en rekrutteringsplass til akademien.
- Mastergrader skal prioriteres ved tildeling av gebyrstipend. Studenter ved mastergradsutdanninger som ikke tilbys i Norge, samt ved særlige anerkjente institusjoner, bør prioriteres ved tildeling av tilleggstipend. .

Kapittel 4: Institusjonsbetegnelse.

Det ikke noe mål i seg selv at utdanningsinstitusjonene blir mer og mer like hverandre. StL mener at dagens mangfold, med noen veldig store, mange middels og noen veldig små institusjoner er bra for norsk utdanning. Studentene kan velge hva slags type institusjon man vil gå på og variasjonen gir mulighet for at forskjellige organiserings- og styringsmodeller er mulig. Fokus må være at institusjonene skal styres på best mulig måte, uavhengig av størrelse og betegnelse.

Det faglige uavhengige organet NOKUT bestemmer institusjonens betegnelse etter en faglig vurdering og andre gitte kriterier. StL mener at diskusjonen om "opprykk" og "nedrykk" innenfor de gitte kategoriene, har liten eller ingen relevans i forhold til den virkeligheten som eksisterer i utdanningssektoren. StL mener et skifte av betegnelse fra høgskole til universitet er et virksomhetsskifte og ikke et opprykk. Forskningen ved de statlige høgskolene må økes, uavhengig om institusjonen ønsker å søke om rett til å kalle seg universitet eller ikke.

Vi har fire breddeuniversiteter i Norge, StL ser ikke behov for flere. Vi ser derimot behovet for at flere av høgskolene skal gis mulighet til å tilby flere mastergrader,

spesielt innen profesjonsfagene. Det er viktig at undervisningen til studentene er forskningsbasert. Derfor bør også grunnforskningen på høgskolene intensiveres. Det er også ønskelig at profesjonsforskningen intensiveres og blir gitt bedre rammebetingelser. Her bør høgskolene få en sentral rolle. Midler til forskning kan søkes på uavhengig av betegnelse på institusjonen. Utviklingsmuligheter bør også være et kriterium for tildeling av midler.

En del høgskoler ønsker å få universitetsstatus. Dette fører med seg en satsning på FoU og utdanningene kan derfor bli bedre. Med rett til å tildele doktorgrad kommer også plikten til å drive grunnforskning på samme felt. Dette er en utvikling StL ser positivt på. Fokus må være god forskning, ikke skifte av betegnelse.

Ved endret betegnelse til universitet vil det ikke automatisk føre til mer midler til de resterende fagområder ved institusjonene. StL mener antall avlagte doktorgrader, kvaliteten på forskningen, også på områder der man ikke har doktorgradsrett, samt muligheten for å utvikle nye gode forskningsfelt bør være de viktigste prinsipper for økte bevilgninger til forskning på høgskolene.

Kvaliteten på undervisning og forskning ved landets høgskoler er meget god og konkurransedyktig. Skal høgskolene møte den økende konkurranse fra utlandet bør skifte av engelsk tittel vurderes.

StL mener

- At fire breddeuniversiteter er nok i Norge.
- Diskusjonen om "opprykk" eller "nedrykk" bør ha liten relevans. Forskning må intensiveres på områder det er nødvendig uavhengig av institusjonens betegnelse.
- Studenter har krav på forskningsbasert undervisning. Forskning på høgskolene bør derfor økes.
- At forskningen ved høgskolene bør intensiveres og midlene tildeles, uavhengig av institusjonsbetegnelse, på en slik måte at det er mulig å bygge opp og videreutvikle gode forskningsmiljøer.
- Forskningen og tilbudet av mastergrader på profesjonsområder bør økes
- Man bør gå bort fra betegnelsen University College som engelsk betegnelse på høgskoler. Regional University.

Kapittel 5: Finansiering av høyere utdanning.

StL mener institusjonene må sikres en grunnbevilgning som sikrer stabilitet, trygghet og mulighet for langsiktig planlegging.

Kvalitetsreformen endret finansieringssystemet for institusjonene. Fra å tildeles midler etter antall opptatte studenter, til forskning og grunnbevilgning, blir nå institusjonene finansiert gjennom en modell som premierer gjennomstrømming av studenter og avlagte grader ved institusjonen. Formidling av forskning og andre evalueringskriterier av forskningen premieres også økonomisk.

StL ser noen svakheter ved denne finansieringsmodellen. Kvaliteten i utdanningen og behovet for kandidater samt gjennomføringsprosent bør være viktig når midler skal tildeles. Gjennomstrøm av studenter alene bør ikke være nok til å utløse midler. Når man kan tjene penger på å senke de faglige kravene fordi flere studenter fullfører ligger det en alvorlig risiko i systemet.

Svakheterne ved ett slikt system oppveies i stor grad av studenters og ansattes ønske om god utdanning og forskning. Institusjonene som senker kravene vil tape anseelse og studenter i lengden. StL mener allikevel at noen deler av finansieringssystemet har så store svakheter at en del endringer er nødvendig.

Studiefinansieringen er en integrert del av disse problemstillingene. En av forutsetningene for kvalitetsreformen var at studenten skulle ha mulighet til å studere på heltid. Gode økonomiske betingelser for den enkelte student er vesentlig for å oppnå dette. StL mener studiefinansieringen må bedres betraktelig for å sikre at gjennomføringsprosenten for studentene øker.

Hvor mye penger institusjonen får for avlagte vekttall er beregnet gjennom en kategorisering av studier. StL mener denne kategoriseringsmodellen i større grad bør ta innover seg behovet for midler til praksistunge studier. Små fagmiljøer som trues av nedleggelse bør også kategoriseres høgere hvis dette kan sikre at de ikke blir nedlagt, og opprettholdelsen er viktig av hensyn til nasjonale politiske mål og behovet for en akademisk beredskap.

Forskningen ved høgskoler og universiteter må være fri. Markedsinteresser alene kan ikke styre hva det blir forsket på og hva forskningen brukes til. Dagens system premierer formidling av forskning. Spesielt publisering i utlandet er viktig. Forskningen ved høgskolene skal først og fremst sikre regional utvikling og allerede her kommer høgskolene skjevt ut, da en slik type forskning ikke vil ha like stor interesse internasjonalt. Forskningsmidlene til høgskolene må derfor økes.

StL mener

- Høgskolene må sikres stabil, god og forutsigbar finansiering.
- Faglig kvalitet må være det viktigste kriteriet for styring av høgskolene
- Finansieringsmodellen må endres, og ikke legge så stor vekt på gjennomstrømming av studenter
- Forskningsmidlene til høgskolene må økes betraktelig.
- Studiefinansieringen må bedres betraktelig for å sikre at gjennomføringsprosenten for studentene øker.

Kapittel 6: Nasjonal strategi for høgere utdanning.

StL mener samfunnet behøver en helhetlig utdanningspolitikk. Utdanningsinstitusjonene er i så måte et virkemiddel for å nå utdanningspolitiske mål.

Det er naturlig å se på en sammensmelting av loven for statlige universiteter og høgskoler og loven for private høgskoler. De opererer på samme område, har en del av de samme oppgavene og finansieres begge i stor grad av staten. Der hvor

privatskolene gir et godt supplement til de statlige institusjonene er det naturlig at staten finansierer disse.

I dag er de statlige institusjonene organisert som statlige forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. De er direkte underlagt staten i budsjettbevilgninger, de må følge statens økonomireglement, de ansatte er statlige tjenestemenn, de er underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Departementet kan derfor i en viss utstrekning styre institusjonene.

StL mener tilknytningsform må uttrykke det statlige ansvar for å ta vare på en stor bredde av fagområder og fri forskning. Overordnet politisk styring av utdanningspolitikken er et vesentlig prinsipp for StL. Derfor mener StL at institusjonene fortsatt skal være organisert som statlige forvaltningsorgan.

StL ønsker at politiske myndigheter skal ta ansvar for utviklingen av høgere utdanning. Avgjørelser som påvirker kvaliteten på utdanningen og forskningen kan svekke utdanningstilbudet i enkelte distrikter. Gjennomføring av store satsninger bør tas av politiske myndigheter i samspill med den enkelte institusjon og region. Næringsliv, studentene, organisasjoner og andre samfunnsaktører bør også ha mulighet til å bli hørt. StL mener dette samspillet best kan løses og sikres gjennom at staten fortsatt har det overordnede ansvaret for utdanningsinstitusjonene.

I dag er de ansatte underlagt tjenestemannsloven og særavtalen for vitenskapelig og faglige ansatte. Denne avtalen regulerer blant annet hvor mye de ansatte skal undervise. StL mener en slik avtale er viktig for å sikre at de beste foreleserne og ansatte ved høgskolene bruker en god del av sin tid på å undervise.

Dagens lov om universiteter og høgskoler gir institusjonene mye autonomi. Det er en moderne lov, og den blir ofte revidert for å tilpasse seg samfunnets krav. Ytterligere autonomi til institusjonenes bør gis innenfor dagens lov. Dette er fullt ut mulig, samtidig sikrer man at de viktige, utdanningspolitiske styringsmulighetene opprettholdes, og at ansvarsforholdet for institusjonene er klare. Allerede i dag sikrer loven institusjonen som uavhengig statsforetak. Allikevel kan stortinget styre gjennom budsjettforutsetninger.

StL motsetter seg studiepenger som en måte å finansiere norsk høgere utdanning da dette strider kraftig mot prinsippet om lik rett til utdanning.

Stl mener:

- At institusjonene fortsatt skal være organisert som statlige forvaltningsorgan
- Det er naturlig å se på en sammensmelting av loven for statlige universiteter og høgskoler og loven for private høgskoler.
- tilknytningsform må uttrykke det statlige ansvar for å ta vare på en stor bredde av fagområder og fri forskning.
- De demokratiske rettighetene til studenter, ansatte, samt samfunnets mulighet for innflytelse på utdanningsinstitusjonene best kan sikres gjennom at staten fortsatt har det overordnede ansvaret for utdanningsinstitusjonene.

- At utdanning skal være gratis og ønsker ikke innføring av studiepengene.

Kapittel 7: Internasjonalisering og internasjonale tendenser

Utviklingen av høyere utdanning internasjonalt styrer i stor grad utdanningssektoren i Norge. Internasjonale institusjoner og samarbeidsavtaler har hatt mye å si for utviklingen på mange sektorer i Norge. De viktigste institusjonene og avtalene vi forholder oss til er EØS-avtalen/EU, Bologna-prosessen og GATS-forhandlingene.

Det klareste eksempelet på internasjonal innflytelse er innføringen av kvalitetsreformen i høyere utdanning. Reformen er en direkte konsekvens av Bologna-avtalen.

Innføring av selskapsorganisering kan ha en del uønskede følger som følge av EØS-reglementet og GATS-forhandlingene. Det kan bli problematisk når en institusjon på den ene siden opererer som et redskap for offentlig politikk samtidig som den er en aktør i et kommersielt marked. Krav om likebehandling av private og offentlige institusjoner, og muligens utenlandske selskaper kan komme.

Blir slike krav fremsatt og godkjent av ESA-domstolen vil det kunne få alvorlige konsekvenser. Staten vil aldri ha mulighet til å finansiere alle private og utenlandske aktører som ønsker å etablere seg på lik linje med de statlige. En innføring av skolepenger kan derfor bli en konsekvens.

I løpet av høsten 2003 vil neste steg i Bologna-prosessen bli vedtatt. Studentenes Landsforbund mener avtalen må utvikles i henhold til intensjonene og at kvalitetssikring, åpenhet, akademisk frihet/autonomi og studenten som aktiv deltager i utdanningssamfunnet skal ligge til grunn når nye elementer skal inkluderes i prosessen.

StL mener også det er viktig at de norske utdanningsinstitusjonene sikrer at den norske egenarten og kulturen blir ivaretatt i det nye internasjonale utdanningssamfunnet. Norsk utdanning vil ikke være konkurransedyktig hvis man ikke har en kulturell og samfunnsmessig egenart, men kun tilpasser seg europeiske standarder. Utvikling skjer gjennom åpenhet for andres kulturer, samtidig som man bevarer sin egen.

StL mener

- Man må skjerme høyere utdanning for konkurransereglene i GATS og EØS.
- Kvalitetssikring, åpenhet og akademisk frihet og studentdeltagelse skal ligge til grunn når nye elementer skal inkluderes i bologna prosessen.
- Norsk kultur og egenart bør ha en sentral plass i det norske utdanningssystemet.